

Posudok na habilitačnú prácu

Autor: Andoková Marcela

Názov: *Čierna som, a predsa krásna. Tyconiov výklad Piesne piesní 1,5*. Bratislava : Iris 2020, ISBN 978-80-8200-033-0 225 s.

Predmetom habilitačnej práce Mgr et Mgr. Marcely Andokovej, MA, PhD. je analýza diela význačného antického teológa Tyconia a jeho diela *Liber regularum*. Tyconia okrem autorstva tejto vôbec prvej kresťanskej hermeneutickej príručky korunuje na piedestál historického uznania aj fakt, že bol terčom kritiky Aurelia Augustína a ako jeden z mála kritizovaných autorov ho svojím učením aj ovplyvnil - či už vo vnímaní interpretačných pravidiel, ale aj v konkrétnej hermeneutickej metóde. Tejto kritickej reakcii môžeme vďačiť aj za to, že vôbec vznikla Augustínova odpoveď v podobe štyroch kníh *De doctrina Christiana* (DDC), ktorá určite nepredstavuje len neutrálnu recepciu tohto diela, ale vďaka nej sa dnes dá – čo dobre ukazuje aj predložená habilitačná práca - medzi obidvoma autormi preukázať akési prelínanie názorov. Tyconia rovnako vyzdvihuje do povedomia antickej literárnej tvorby aj fakt, že v porovnaní s dielom *De principiis* a inými Origenovými dielami (napr. Komentár k Piesni piesní), ktoré zaiste čítal, Tyconius vo svojom diele predkladá prvé systematické dielo, v ktorom ponúka aj prvé hermeneutické „*claves*“ a metódu, ako interpretovať nejasné (*obscura*) a nejednoznačné (*ambigua*) pasáže.

Predložená práca – pozerajúc na ňu z tohto uhla - ukrýva v sebe zaiste veľkú ambíciu. V snahe priblížiť Tyconiových sedem pravidiel, ktoré rezonujú neskôr v dielach veľkých teológov a filozofov - Kassiodora, Bédu Venerabilis či Izidora zo Sevilly, ktorý ich aj explicitne prebral do svojich Troch kníh Sentencií (*Sententiarum libri tres*), si zaumienila poukázať na možný súvis s rétorikou a pravidlom (regula) u Quintiliana a naznačiť Tyconiove odlišnosti v tomto vnímaní (uňho *regulae*). Ďalej v práci predstavila východiská Quintilianovej rétoriky, obzvlášť problematiku rétorických figúr (tzv. tróпов) či miesto etymológie a typológie v jeho tvorbe. Typológia je pre Tyconia niečo viac než len abstraktný, normatívny princíp. Typológia uňho bližšie ozrejmuje terajšiu, prítomnú situáciu aktuálnej eklézie vzhľadom k jej bezprostrednej minulosti a je hlboko zasadená do rámca jeho *Liber regularum*. Práca približuje práve túto alegorickú interpretáciu, ktorá sa okrem toho bližšie špecifikuje v jeho „*regulae mysticae*“ a dokladuje, akým spôsobom ich Tyconius chápe. V tomto vidím silný moment práce, na ktorý sa podarilo habilitantke veľmi dobre poukázať.

Spomínané rétorické súvislosti sú dobre predstavené nielen pre pochopenie Tyconiových náročných pasáží a dvojznačných alúzií, ale sú aj dobrými východiskami k spoločnému zázemiu s Augustínovým interpretačným postojom hlavne v diele DDC III a IV, čím práca od začiatku jasne poukazuje na ich možné spoločné tematické variácie. Aj vďaka takémuto predstaveniu Quintiliana a neskôr Tyconia sa dobre vrhá svetlo aj na dielo samotného Aurelia Augustína a na jeho rozlíšenie „*signa propria*“ a „*signa translata*“, ktoré prvotne naznačuje jednak v spise *De magistro*, ale aj v tu spomínanom diele DDC. Pretože práve týmito teóriami veľikánov rétoriky, ako boli Quintilianus a Cicero sa dobre dokladuje aj úmysel aplikácie rétorických figúr, ktoré Augustín nepredpokladá len pri čítaní Písma, ale aj v príprave a erudícii rečníkov a kazateľov, ktorí by nimi mali ozvlášťňovať svoj prejav (hlavne v DDC IV).

Napriek náročnosti Tyconiovho diela, ktoré práve Augustín označuje za „ťažko stráviteľné bremeno“ sa autorke podarilo priniesť kvalitnú a odborne fundovanú prácu, ktorú okrem iného dokázala obohatiť aj o čriepky biblickej exegézy spomínaného verša z Pies 1,5 (*Fusca sum et formosa*), kde je veľmi subtilne predstavená myšlienka odlišnosti, cudzosti a inoverectva a dopĺňa prácu o zaujímavý aspekt.

Na pozadí všetkých týchto prístupov a spomínaných skutočností autorkina práca dostáva veľmi bohaté kontúry a dospieva k pomerne hutným ekleziologickým a teologickým záverom, ktoré do istej miery recipuje a zohľadnené aj Augustín (a to nielen vo svojich hermeneutických metódach), hoci sa spätne dá len ťažko po textovej alebo tematickej stránke rekonštruovať, či jednotlivé Augustínove myšlienky - a ktoré z nich to boli - sú práve reakciou na Tyconia alebo na iných autorov. Treba ešte zdôrazniť aj fakt, že tematickú blízkosť oboch autorov nemožno brať ako samozrejmu – hlavne ak sa v táboroch obidvoch autorov neraz viedli strategické dogmatické boje a k ostrým konfliktom nedochádzalo len „perom“, ale aj v dôsledku rigorózných postojov aj k fyzickým potýckam, čo na konci práca aj naznačuje.

Autorka zároveň v práci popri tematickej blízkosti viackrát poukazuje na možné súvisy vplyvu Tyconiovho donatistického uvažovania a Augustínových kritických, antidonatistických reakcií. Ponúka k tejto téme viaceré príklady a dokladuje aj ich dostatočnými citáciami. V tomto je práca dobre vyvážená, keďže berie do úvahy oba póly, má jasne zafinované východiská a formálne hľadisko, akým sa pozerá na túto problematiku a svoje overené východiská prehľadne zhrňuje na konci každej kapitoly, čím metodicky dobre docieľuje overovanie vlastných téz. A tak práca, ktorá je napísaná ťažkým, odborným štýlom s využívaním rôznych postranných súvislostí, nepôsobí len deskriptívnym dojmom, ale predkladá kolorit zaujímavých súvislostí, ktoré prácu obohacujú a komponujú.

Preklady jednotlivých citácií a statí vynikajú jednak precíznosťou i zmyslom pre citlivosť. Habilitantka – ako sme už zvyknutí pri jej prekladoch – vynaložila nemalé úsilie a vycibrený um, aby texty dosahovali patričnú literárnu hodnotu, dbali na potrebné nuansy a komunikovali autorovu myšlienku.

Nedá mi, aby som nespomenul aj zopár výhrad, ktoré práca prináša – tak ako to už s každým textom býva.

Zdá sa mi, že sa v práci viackrát vyskytujú tematické dublety, hlavne čo sa týka základného predstavenia siedmych pravidiel (v I. a II. kapitola), ale aj čo sa týka problematiky „*Ecclesia permixta*“ či niektorých tematických zhrnutí, ktoré sú identické priebežne i na záver (s. 52 a 168, s. 91 a 169, ďalej 165 a 170) či ďalších textových redundancií. Hoci tieto by sme mohli vnímať ako zámernú rekapituláciu všetkých záverov kapitol, jednako je isté, že tieto opakovania tu sú a sú trochu rušivé. Rovnako sa mi zdá nedopatrením odstavec na s. 65 (Záverom môžeme konštatovať...), ktorý celkom nezapadá do kontextu práve interpretovanej Quintilianovej koncepcie „regula“ a predstavuje náhly myšlienkový skok k Tyconiovej recepcii tejto problematiky, hoci sa autorka v ďalšej vete vracia späť ku Quintilianovi, a tak táto veta vyznieva trochu vytrhnuto.

K obsahovej stránke by som doplnil, že v práci chýba – s výnimkou jedného miesta – zmienka o Tyconiovom výklade Apokalypsy (*In Apocalypsin* CCSL 2011), ktorý sa v posledných rokoch teší kritickému vydaniu i viacerým prekladom a dielo nie je ani uvedené v literatúre. Zdá sa mi, že by táto nielen zmienka, ale aj analýza mohla viesť

k zaujímavým paralelám v kontexte Tyconiovho siedmeho pravidla *De diabolo et eius corpore*. Rovnako sa v tomto diele tiež dôkladne analyzujú a aplikujú mystické pravidlá a bolo by zaujímavé ich porovnanie s *Liber regularum*. Okrem iného by mohlo lepšie ukázať aplikáciu týchto pravidiel na prípadnú inú materiu.

Na koniec mi dovoľte dve otázky, ktoré vo mne skrsli pri čítaní tejto práce:

Rád by som sa autorky opýtal, čím bol motivovaný Augustínov primárny kritický postoj k Tyconiovi, ktorým naznačuje jeho prílišné sebavedomie, ako ho spomína autorka na s. 89? Môže to byť spôsobené aj tým, že by Tyconius predstavil svoje pravidlá ako „dostatočný“ nástroj pochopenia Písma? Čo by sa ale v kontexte jeho Prológu prelo s viacerými Tyconiovými predpokladmi? Ako autorka myslela túto poznámku o jeho prílišnom sebavedomí a ako by ju interpretovala vo vzťahu k Augustínovi?

Všeobecne sa mi zdá, že problém jednotlivých pravidiel je značne lingvisticky i sémanticky zaťažovaný práve donatistickým náboženským zázemím a odlišnou kultúrou. Zaujímalo by ma však, ako je to v prípade štvrtého Tyconiovho pravidla *De specie et genere*, o ktorom autorka tvrdí, že ukrýva istú typologickú variáciu - či by habilitantka vedela v stručnosti objasniť práve funkciu tohto pravidla či už konkrétnejšie na príklade alebo všeobecnejšie. Istú konotáciu o *species* a *genus* nachádzame aj vo filozofii, zaujímalo by ma preto osobne, či v tejto téme prevládala kontinuita alebo sa mi pri vysvetlení tohto pravidla ukáže opak.

Prácu inak považujem za kvalitnú, čo sa týka štandardov kladených na podobný formát záverečných prác a navrhujem ju akceptovať. Po zodpovedaní námietok a úspešnej obhajobe odporúčam Mgr et Mgr. Marcele Andokovej, MA, PhD. udeliť titul: docent v uvedenom odbore.

Prof. PhDr. Rastislav Nemeč, PhD.
Katedra filozofie TFTU Bratislava